

«Toda, o Bog! To je vendar laž. Tam je tema, tam je praznina vekov in neskončnosti...»

In to je nova resnica. Namesto raja na zemlji ima bodočnost nov, neprikrit obraz: **«temo in praznino vekov in neskončnosti»**. In na mesto razvoja stopi «ravnodušna in slepa sila». Andrejev ne tolaži, temveč vzame življenju vsako upravičenost, vsak zmisel, zato pa tudi ne prikriva ničesar, ne sebi ne drugim, in govori samo resnico. To je poslednji, strašni herojizem v ruski literaturi. Človeški pogled ne more nikamor več; življenju je odgrnjena žavesa, ki je skrivala grozno resnico in odslej sije od te resnice pošastna luč, v kateri vene vsako življenje in se izpači vsak obraz v masko groze in globokega, neozdravljivega obupa. Človeško spoznanje se lahko le še razširi na strani in nazaj, naprej pa ni več mogoče niti koraka, kajti tam dalje «je tema, je praznina vekov in neskončnosti», je «stena». In pred to temo in steno ostane Andrejev kakor v težki omotici dolgo vrsto let. Vse njegove rešilne poti, ki jih poizkuša ubrati, privedejo nazaj. Stari pozitivizem dobi več novih imen, namesto «ravnodušne slepe sile» nastopi najprej ime «usoda», pozneje dobi usoda etično vsebino v «Zakonu Maščevalcu», pozneje se Andrejev še bolj približa pozitivizmu z izrazom «železna sila privlačnosti», toda v bistvu ostane nazor prav tako brezupen in grozen kot prej. Ena sama svetla prikazen spremlja Andrejeva po njegovi nadaljnji poti; to je Nietzschejev nadčlovek. Z njegovo ogromno in neizprosno silo izkuša Andrejev prodreti do novih spoznanj in pogledati preko «stene», toda v temi in praznini vekov in neskončnosti obledi in uvene tudi ta svetla prikazen, dokler je Andrejev ne spoji s predsmrtno resnico Sergjeja Petroviča v novo bitje, ki mu ga pa še dolgo časa zakriva vrsta problemov sledečih del.

(Dalje prihodnjič.)

Ivo Šorli:

Miška v pasti.

Slika.

Ni me še človek zlepa tako spominjal miške: majhna glavica z neverjetno všpičenimi ustkami, nad njimi šop naprej štrlečih dlačic, očke majčkene, žive, na vse strani švigajoče, postavica drobna in gibčna. Tak je stopil k meni: Piše da se za Jerneja Živca in je kočar z majhnim posestvom, ki meji na trop veleposestnikov. Ti veleposestniki pa so sami razbojniki, ki mu delajo škodo, kjer le morejo. Glavni je Jakob Gajšek, mejaš

njegovi hosti, ki da mu je podrl že lani dva hrasta, letos spet enega. Naj tožim!

Pa sem ga opozoril, da se iz te pravde skoraj gotovo izcimi komisija, a komisija je draga stvar. Že res, da je pred vojno iz hleva pobrala vsaj en rep, sedaj le polovico; toda s to polovico tudi ni kaj začeti, ako ima človek le enega. Naj bi rajši najpoprej sklical občinske može, ki bi vzeli vrv in jo potegnili od mejnika do mejnika, da se vidi, kaj je mojega, kaj tvojega. Če potem še ne bo miru, naj pride spet.

In je prišel čez mesec dni približno. Župan Strašek, prvi svetovalec Železnik in še občinski mož Cilenšek, da so bili z vrvjo pokazali tako, da bi bilo troje dreves v spornem pasu njegovih, dvoje Gajškovih, eno pa skupno. To naj bi — da se ne bi rodil nov spor, čigavo je — podrl on, Živec, kot nekako odškodnino za lani posekani hrast, če bi se mu bila res zgodila krivica; zakaj za ona druga dva od lani je bila stvar itak že zaspala in je bolje, če je ne zbudajo. Tako so napravili možje. Zdaj pa da je predvčerajšnjim Gajšek podrl tisti hrast na meji in mu noče dati niti lesa, niti odškodnine, češ, da je bilo drevo na njegovem.

Pa bodo občinski možje potrdili, da je bilo drevo prisojeno njemu? I, moj Bog, kako da ne, saj so sami ukazali tako! Stvar je jasna ko beli dan!

Tudi jaz nisem dvomil in sem vložil tožbo.

Ko sem na prvi razpravi prebral, kaj hoče Živec, je vstal Gajšek in priznal, da je posekal neki hrast, toda ne tistega na meji; ta da še danes stoji, ker je res priznan nasprotniku.

Zdaj: quid juris — kje je pravica, kje resnica? Ne pomaga nič: treba je iti pogledat na lice mesta. Stranki vzameta na znanje, da pride sodna komisija ven, čim izgine sneg.

In nekega lepega marčnega dne smo se odpravili iz trga. Moj Bog, kam vse je zaneslo ljudi! Že po više in više vzpenjajoči se cesti celo uro, potem da ni konca ne kraja daleč noter na desno stran. Toda nič divjega ni drugače na ti pokrajini: prelepo se prelivajo holmci v dolinice in ti spet v holmce; za gladkimi snožetmi temne šume, iznad katerih, če pogledaš nanje z grička, kamor si sopeč dospel, se veselo poganjajo v zrak zlatorumeni vrhovi že bujno razcvetelega mačkovja. Samo to moti, da se kopičijo z juga sem črni oblaki in veje čim bolj neprijetno skozi zevajočo odprtino med najvišjima hriboma.

«Tista je naša hiša!» pokaže Gajškov hlapec, ki nam ga je bil poslal gospodar naproti, ko smo dospeli spet na enega izmed gričev, in se je pred nami razgrnila obširna planota skoraj samih

njiv, travnikov in sadovnjakov, po obronkih pa kakor nalašč za oko razvrščenih goric; vmes tu tam, po deset do dvajset minut narazen, lepo število belih hiš z visokimi gospodarskimi poslopji. Vodnikov prst kaže na najlepšo, v sredi skoraj.

«A Živčeva?»

«Živčeva je skrita za onim brdom,» pokaže mož bolj na jug. «Tam je tudi tista njegova hosta.»

«Saj je videti vse sama bogatija tod!» omenimo.

«Pet jih je veleposestnikov, naš največji. Drugi pa so tudi trdni gospodarji. Edini Živec je kočar. Pa za pravdanje le ima...»

Človek bi odgovoril, a bolj pametno, da ne.

Še deset minut in smo pri hosti. Tam pa ljudi, kakor listja in trave — vsa dolina skupaj! Teater pač, kakor vsaka komisija na kmetih, v takih krajih že celo. In je vse dobro rejeno, dobro oblečeno in skoraj razposajene volje, da je videti še bolj majčken in neznamen moj ubogi Živec s svojo borno, razdrapano kočico vred, ki gleda navzlic vsej revščini tako kljubovalno izza skrivljene jablane tam onstran grape sem. Sreča božja, da je resnica na njegovi strani, a pravica slepa!

«Kaj pa vas je Bog toliko dal?» se pošali sodnik.

«Vse moje priče, prosim, če bo treba!» se oglasi dolgi Gajšek.

«Rad bi vedel, čemu! Gre vendar samo za to, kako so takrat določili občinski možje!»

Potem se vzhajamo po brdu navzgor in pridemo k svežemu štoru, ostanku hrasta, ki ga je posekal toženec.

«Ta tu je bil prisojen Živcu!» pokaže Gajšek drugo drevo. «In ta še stoji, kakor vidijo gospodje. Parobek pa je na mojem.»

«To bi bilo že mogoče. Toda vidva z Živcem sta sklenila nekako poravnavo, da se bosta držala tega, kar razsodijo občinski možje. Zdaj naj povedo oni, ali so prisodili Živcu to ali to drevo!» je rekel sodnik in se obrnil k Cilenšku, ki je stal najbližje.

Cilenšek, visok in za kmečkega človeka nenavadno rejen mož, je skomizgnil ter odgovoril:

«Toliko vem, kakor da je bilo pred tisoč leti!»

«Kaj se to pravi?»

«Da se ničesar več ne spominjam.»

Toda v tem sta bila pristopila tudi Strašek in Železnik, in vsi trije so pojašnjevali: Da so imeli tisti dan še neko drugo komisijo prej in prišli tod mimo le slučajno. Pa sta se Gajšek in Živec ravno prepirala zaradi te meje in naprosila nje, naj odločijo. In so res imeli neko vrv v rokah in tudi nekaj ongavili z njo, toda

ne da bi jo bili prav nategnili; «kakor kača» da je ležala na travi in da je bilo sploh vse nekako, le da se odkrižajo Živca, ki da je siten deda.

Živec vzroji, jaz tudi. To se pravi vendar ves svet za norca imeti, da bi se ljudje, ki poznajo vsako ped zemlje, po še ne petih tednih ne mogli spomniti, katero drevo so označili, celo s sekiro označili!

S sekiro označili? Potem se mora vendar poznati brazgotina! Kako se bo poznala, če je pa Gajšek prav to drevo posekal in razsekjal! No, in kaj pravijo možje? Možje pravijo, da je že i to mogoče, da so s sekiro kaj zaznamovali, a spomniti se tudi tega ne morejo in ne morejo.

Skratka: tu stojimo in ne vemo ne naprej ne nazaj. Glede drugih dreves v pasu sta si nasprotnika še precej edina, a zdaj gre kajpak le za dve, ali celo samo za eno. Potegnimo vrv, da vidimo vsaj, kako je stvar po mapi! No, vrv pokaže sploh vse drugače: posekano drevo bi bilo res na Gajškovem, a drugače je to, kar naj bi bilo po tisti poravnavi Gajškovo Živčevo, kar Živčevo pa Gajškovo.

«Saj je bilo tudi od vekomaj tako!» kriči stara, suha ženska, Gajškova mati. «Kaj bo par napol pijanih dedcev — vrv je pokazala! In če to ni dovolj, priče naj vprašajo! Še eden ali dva mejnika postavite tudi tod po sredi, pa bo mir za zmerom!»

Drugega tudi res ne ostane. «Prej ko končamo, manj bo stroškov,» pravim svojemu Živcu. «Saj vidite, da so vas priče pustile popolnoma na cedilu.»

Pri novi poravnavi se pokaže Gajšek že kar velikodušnega. Stroškov sicer ne vzame nase niti vinarja, tem manj, ker si on, zaupajoč svoji pravici, ni iskal zastopnika; toda če hoče Živec, pa naj podere še teh par dreves v pasu, dasi so prav za prav njegova! Tudi svoje poti mu daruje; in s pričami bo on opravil.»

In ko smo zabili dva vmesna mejnika, smo stopili še teh par korakov vkreber, kjer je stala hiša nekega soseda, da vse to zapišemo.

Spotoma se mi pridruži Cilenšek in mi tiho pravi: «Jaz sem invalid z osemdesetimi procenti nevrastenije in ni čudno, če se ne spomnim; toda onadva bi se lahko, saj nismo bili tako pijani.»

Zadej pa župan glasno očita nesrečnemu Živcu: «Ali nisi mogel prej vprašati, kako bomo pričali? Pa greš kar tožit!» A Železnik: «Zapisnik bi bil zahteval, pa bi bil imel kaj trdnega v rokah. Tako pa imaš!»

Spišemo, podpišemo.

In zdaj nas povabi Gajšek vse skupaj v svojo hišo, pet minut od tod. Poravnava je sklenjena, ni pomisleka. Tudi padajo že prve debele kaplje. Celo podvizati se moramo, da nas ploha ne najde na planem, ko s slabim vremenom nismo računali.

Gajšek stopa s sodnikom naprej, meni se priključijo župan, Železnik in Cilenšek. Pa nisem dobre volje. Ne zaradi izgubljene pravde, — samo spet enkrat vidiš, kako je življenje grdo in sirova maku težko. Tam v svoji koči sedi zdaj ubogi Živec in morda niti ne razume, kako se je vse to zgodilo. «Toda kdo mu je kriv?» vprašujejo spet možje. Oni gotovo ne. Prej naj bi bil vprašal! Ali pa zapisnik naj bi bil zahteval!

Gajškov dom pa je lep in visok, in kakor sneg bela soba, v katero zdaj stopimo. Gori na stropu je v beli stukaturi izdelana velika zvezda na šest rogljev, a mreže iz črnega železa v oknih niso dolgočasne štirikotne, ampak z naravnost umetniškim okusom zapognjene. In tudi prt na dolgi mizi je kakor sneg. Po njej pa velike steklenice zlatega vina, nekatere še polne, druge do polovice in manj izpite. Tudi čaše niso vse prazne.

Torej se gostija samo nadaljuje? Tam gori na gorenjem koncu mize so še trije prostori, ki so čakali na nas: sodnika, zapisnikarja in mene. Veliki ovali izborne svinjine pa so še nedotaknjeni ali pa na novo naloženi.

In se takoj razvije veselo življenje. Strežeta Gajškova lepa žena in njegova mati.

«Veseli me, da sta si s sinom spet dobra!» ji tiho reče sodnik, ki pozna ta kraj že mnogo let.

«O, če ima spet kakšno pravdo, pa da naj potegnem z njim, je seveda vse dobro,» odgovori starka s precej kislim nasmeškom.

«Le pijte, gospodje!» prigovarja mlada Gajškovka. «Ne veste, kako je našega ta stvar skrbela! Saj ni za tistih par grošev, ampak za sramoto.»

«In pa za pravico!» se obrne župan h Gajšku, ki je bil med tem zunaj in se je zdaj vrnil s tremi novimi steklenicami rujne kapljice. «Mi nismo mogli drugače govoriti; zakaj človek ima le eno dušo.»

«Jaz že celo ne, ki imam osemdeset odstotkov nevrastenije. Na zadnjem pregledu bi mi jih bili kmalu še pet primaknili,» reče Cilenšek. «Zato tudi županstva nisem maral.»

«Naj bo, kakor hoče, vsa stvar ni vredna toliko besedi. Pijte rajši!» prigovarja Gajšek in naliva.

Toda še potem, ko se že poznajo učinki praznih in spet polnih steklenic, se vračata — Bog vedi zakaj! — k svojemu pričevanju

zdaj nevrastenik, zdaj župan. Samo Železnik je očitno že vse pozabil in pripoveduje vesele dogodbe. In ko le ni miru, se obrne k onima dvema in pravi: «I, kaj bi to neki toliko premlevali! Tako je, kakor si rekel ti, gospodar, preden so prišli gospodje: „Naj me stane tudi tri polovnjake vina, tako boste govorili, kakor je resnica!“ In smo pač tako govorili, pa amen!»

Rad. Peterlin-Petruška:

Uspavanka.

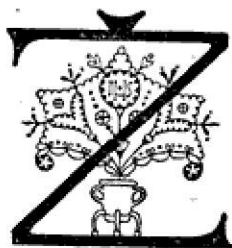
Zaspi! — V polnočni uri kasni
še v tvoji sobi luč gori,
le hitro, draga, jo ugasni
in da te dan ne dohiti,
zapri, zapri očesci jasni, —
zaspi!

Odženi s čela vse skrbi,
trpeti, mreti nič ne hasni,
če bolj preišljaš, bolj boli...
Življenje mine kakor v basni,
mladost je tu in — že je ni;
zato: predraga, luč ugasni,
v odejo tesno se zavij,
zapri, zapri očesci jasni, —
zaspi!

*Ni prep. Jaluata - ta maj. biamanica
Peterlin*

Vilko Mazi:

Iz zadnjega poglavja.

Ze izdaleč se mi je zdel znan, spoznal pa sem ga šele, ko me je ustavil. — «Gospod Brezovar, kajne?» — «Gospod župnik — iz Zakraja — saj se ne motim. Pozdravljeni! — Kakor da vas srečam na drugem svetu...» — Zelo se je bil postaral. In tudi shujšal je. Obleka pa je bila menda še iz tistih let, ko sva se seznanila tam v Zakraju, samo bolj ohlapna in strašno zavaljana. Nad površnikom, ki se ga je držal še en sam gumb, je nosil pelerino z ogoljenim zametastim ovratnikom. Posvaljkan klobuk mu je nerodno čepel na kuštravih laseh, ker